

№ 45 (686)
Снежань 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

Памяць: Міхла Сасноўскай і лёс навагрудскіх яўрэяў – стар. 2

500-гаддзе: урачыстасць у Гомелі – стар. 4

Летапіс: кавалеры Георгіеўскіх крыжоў з Брэстчыны і Гродзеншчыны – стар. 6

Пад час прэзентацыі ініцыятывы «Развіццё турыстычнага патэнцыялу г.п. Смілавічы» у «Парыжскім кафэ» музея «Прастора Хаіма Суціна» (злева – кіраўнік ініцыятывы Юрыі Абурахамаў)

Цяпер на карце Беларусі з'явіцца яшчэ адна кропка, якую будучы часцей наведваць замежныя турысты. Па магілёўскай шашы – 27 кіламетраў ад сталіцы. Мясцічка (цяпер гарадскі пасёлак) Смілавічы, Чэрвеньскі раён.

Вось няпоўны пералік мясцінаў і асобаў, якія могуць прыцягнуць увагу. За 10 верстаў ад мясцічка нарадзіўся кампазітар Станіслаў Манюшка, у Смілавічах нарадзіліся вядомыя мастакі Хаім Суцін і Файбіш-Шрага Царфін, польскі эканаміст, фінансіст, філолаг, інжынер, вынаходнік Ян Юзаф Бараноўскі, савецкі мікрабіёлаг, прафесар Сямён Фрыд, беларускі грамадска-палітычны, культурны і рэлігійны дзеяч, гісторык Ібрагім Канапакі, чэмпіёнка Беларусі ў бегу на дыстанцыі 1500 і 5000 метраў (па сля траўмы пазваночніка ўдзельнічала ў Паралімпійскіх гульнях) Людміла Ваўчок ды іншыя. Тут знаходзяцца палацава-паркавы ансамбль Манюшкаў і Ваньковічаў, адзіны ў нашай краіне музей С. Манюшкі, музей Х. Суціна, Свята-Георгіеўская царква і мячэць, мемарыял у памяць ахвяраў яўрэйскага гета, расстраляных 14 кастрычніка 1941 г., ды іншыя помнікі і цікавыя мясціны. Сюды надаўна і скіраваліся жур-

Трапяткі сакрэт у сэрцы Еўропы

налісты ў прэс-тур, прысвечаны развіццю турыстычнай прывабнасці гарадскога пасёлка Смілавічы на аснове яго ўнікальнай культурнай спадчыны. Тут пры фінансавай падтрымцы Еўрапейскага Саюза рэалізоўцца дзве ініцыя-

тывы, з якімі мы пазнаёміліся, каб расказаць іншым. Журналісты наведалі музей «Прастора Хаіма Суціна», прысутнічалі пры адкрыцці музычнай гасцёўні Станіслава Манюшкі, пабачылі працу на валяльнай фабрыцы і не вырабы, пабылі на месцы растрэлу яўрэяў у 1941 г.

Зрэшты, каб не заблукаць у не такім і малым мясцічку, на цэнтральным пляцы – былым рынкавым – на сцяне аднаго з дамоў змешчаная мапа мясцовых славуцінаў. Атрымаўся своеасаблівы «глобус Смілавічаў» з яго палацам, храмамі, музеямі...

Але ж першаю была ўяўная экскурсія па мясцічку, якую правёў дырэктар прыватнай установы культуры «Наследдзі і время» Юрыі Абурахамаў. Ён распавёў, што першая згадка аб паселішчы адносіцца да 1483 г. У XVII ст. Марцыян Агінскі пабудаваў тут замак. У 1762 г. ён заснаваў тут рыма-каталіцкі кляштар, на які выдзеліў значныя

сродкі таксама Міхал Клеафас Агінскі.

– 31791 г. пачалі валодаць Смілавічамі Манюшкі, – распавядае Ю. Абурахамаў. – У Смілавіцкім маентку свайго дзядзькі Казіміра часцяком бываў будучы кампазітар Станіслаў Манюшка; юнацкія ўражанні ён прадставіў у сваёй оперы «Страшны двор». Асаблівацю гэтага мясцічка, як і іншых у Беларусі, была шматэтнічнасць і шматкан-

фесійнасць. Трэба сказаць, што Татарская Слабада і сёння існуе на левым беразе Волмы, там ёсць дзейная мячэць. А да канца XIX ст. Смілавічы становяцца сапраўдным штэтам (яўрэйскае насельніцтва становіцца тут асноўным, блізу 80 адсоткаў). Яўрэі прынеслі ў мясцічка ўменне працаваць з воўнаю, рабіць фетр і валёнкі. І сённяшняя валяльная фабрыка заснаваная на базе колішніх яўрэйскіх валяльных арцеляў. Музей «Прастора Хаіма Суціна» быў заснаваны ў 2008 г. пры падтрымцы ЮНЕСКА. Значу, што турыстычная плынь да нас апошнім часам значна вырасла.

(Заканчэнне на стар. 3)

Кіраўнік музея «Прастора Хаіма Суціна» Святлана Хасяневіч

Неўзабаве скопчыцца падпіска на «Краязнаўчую газету». Не адкладайце на апошні дзень, сябры, каб сустрэкацца ў 2013 годзе!

індывідуальны - 63320, падпісныя індексны вядомасны - 633202

З-над возера белага

23 лістапада Карэліцкая раённая бібліятэка арганізавала літаратурную сустрэчу з гродзенскім паэтам Мікалаем Сяроў.

Удзел у мерапрыемстве ўзялі мясцовыя краязнаўцы, аматары беларускай паэзіі, маладзейшыя і сталыя чытачы бібліятэкі, сябры паэта.

У час сустрэчы М. Сяроў выказаў удзячнасць усім, хто прыйшоў на мерапрыемства,

адказаў на шматлікія пытанні, расказаў, дзе знайшоў сюжэт для таго ці іншага твора. Словы пісьменніка пратое, што ён убачыў, адчуў, перажыў, сказаў у сваіх творах, не пакінулі аб'якавымі гасцей у зале. Шчырымі і эмацыйнымі былі словы краязнаўцы, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Святланы Кошур. Яна падзякавала паэту за тое, што не цураецца бела-

М. Сяроў

рускай мовы, што пакідае спадчыну для нашчадкаў. І прачытала яго трыялет.

У рамках мерапрыемства прапавала кніжная выстаўка «Река судьбы». А настаўнікі Карэліцкай дзіцячай школы мастацтваў выканалі музычныя нумары.

Мікалай Сяроў – паэт, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, аўтар зборнікаў «Сіні сон», «Над возерам белым», «Начныя дажджы», «TRIOLETS».

Пасля сустрэчы ўзбагаціўся і фонд бібліятэкі: цяпер кожны ахвочы зможа пазнаёміцца з вершамі паэта.

Наталія КАЗАРЭЗ,
метадыст Карэліцкай
раённай бібліятэкі

Помнік адной і многім

Верасень 1943 года. Група вязняў Навагрудскага гета праз тунэль, які адчайна капалі некалькі месяцаў, арганізавала масавы пабег. 74-й гадавіне пабегу з лагера смерці акурат і было гэтай восенню прысвечанае адкрыццё знака ў памяць аб усіх малалетніх ахвярах Халакосту на тэрыторыі былога Навагрудскага гета, дзе цяпер месціцца Музей яўрэйскага супраціўлення. Каб трагедыя больш не паўтаралася, людзі павінны свята захоўваць памяць аб тым, што адбывалася ў часы нямецка-фашысцкай акупацыі на Беларусі.

У адкрыцці прынялі ўдзел былыя вязні гета і нацысцкіх лагераў, прадстаўнікі мясцовых уладаў. На гэтае мерапрыемства прыехалі высокія госці з замежжа – павераны ў справах ЗША ў Беларусі Роберт Райлі, выкладчык Кембрыджскага ўніверсітэта Джанет Джосэ.

Страшэнная крывавае вайна абарвала жыцці больш за 45 тысяч ураджэнцаў шматпакутнай Навагрудчыны. Прататыпам помніка стала 12-гадовая жыхарка Навагрудка Міхла Сасноўская. Ёй удалося ўцячы з фашысцкага лагера смерці, але яе выдала знаёмая жанчына, і Міхла была расстрэляная. Вобраз дзяўчынкі ў касцюме анёла быў па-майстэрску спісаны са старой фотакарткі, дзе Міхла прыбраная так, відаць, да свята Пурым. Скульптары Уладзімір Панцялеў і Алег Курпрынаў такой жа шчаслівай і прыгожай увекавечылі Міхлу Сасноўскую ў помніку.

Створаны памятны знак сумеснымі намаганнямі ўлады, супрацоўнікаў Музея яўрэйскага супраціўлення і новагрудскага бізнесоўцы Сяргея Ковалёва.

Яўген ЛАПЦЕЎ,
г. Навагрудка

На тым тыдні...

✓ 28 лістапада ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі адкрылася фотавыстаўка «Валіцян Елізар'еў. Балет – мастацтва душы».

В. Елізар'еў нарадзіўся ў 1947 г. у Баку, паэзій з усёй сям'ёй пераехаў у Беларусь. Ён беларускі балетмайстар, харограф сусветнага ўзроўню, з імем якога звязаны ўсе значныя поспехі беларускага балета. Цягам 35 гадоў узначальваў Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета, стварыў больш за 15 спектакляў у Беларусі. Першы балет Елізар'ева «Кармэн-сюіта», пастаўлены ім ва ўзросце 26 гадоў, стаў сапраўднай сенсацыяй. Балеты «Стварэнне свету», «Спартак», «Шчаўкунок», «Карміна Бурана», «Балеро», «Вясна свяшчэнная», «Рамэя і Джульета», «Страціі (Рагнеда)», «Жар-птишка» – найвялікшая спадчына сусветнага мастацтва. Валіцян Елізар'еў – лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі, мае ордэны Дружбы народаў, Айчыны II і III ступені, Францыска Скарыны.

зею гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі.

✓ 28-30 лістапада ў Мінску адбыўся новы этап кампаніі на комплекснай падрыхтоўцы спецыялістаў па догляда за пажылымі і цяжкахворымі

Аўтар выдання, вядомы дзіцячы пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, галоўны рэдактар часопіса «Вясёлка» Уладзімір Ліпскі, запрашае маладых школьнікаў у падарожжа па сакрэтных лабірынтах фінансавай граматыцы.

✓ 30 лістапада і 1 снежня Нацыянальны гістарычны музей праводзіў традыцыйныя Музейныя чытанні. Гэтым разам яны праходзілі ў рамках экспазіцыі «Беларусь: адраджэнне духоўнасці» і з нагоды 50-годдзя адкрыцця экспазіцыі Дзяржаўнага музея БССР (папярэдняга НГМ).

15 снежня 1956 г. Савет Міністраў БССР распарадзіўся стварыць арганізацыйную групу для правядзення падрыхтоўчых работ па адкрыцці Беларускага дзяржаўнага гісторыка-краязнаўчага музея. З гэтага мэтам была створаная адмыслова арганізацыйная група па зборы экспанатаў і падрыхтоўцы экспазіцыі. Музей пад новай назвай – Дзяржаўны музей БССР – пачаў сваю працу ў 1964 г., яго экспазіцыя адкрылася ў лістападзе 1967 г. У яе ўваходзілі раздзелы, прысвечаныя гісторыі Беларусі ад першабытнага ладу да 1960-х гг., а таксама раздзел прыроды. Экспазіцыя выбудаваная ў адпаведнасці з афіцыйнай марксісцка-ленінскай канцэпцыяй гістарычнага працэсу.

Сёлета ў чытаннях бралі ўдзел музейныя спецыялісты з 15-і рэспубліканскіх, абласных і раённых музеяў і навукоўцы Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, выкладчыкі гістарычных дысцыплінаў і музейнаўстава Беларускага дзяржаў-

нага ўніверсітэта, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

✓ 30 лістапада ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў у Мінску адкрылася экспазіцыя Паўла Шапко «Stories». Творчая дзейнасць П. Шапко дынамічная і шматгранная. Ён мастак тэатра і кіно, жывапісец-станкавіст, дызайнер інтэр'ераў, сцэнарыст, пісьменнік. Усе накірункі творчай дзейнасці майстра арганічна звязаны паміж сабою і непадзельныя.

✓ 2 снежня ў Нацыянальным мастацкім музеі (у рамках праекта «Шэсце Залатога чалавека па музеях свету») адкрылася выстаўка «Мастацтва намадаў Вялікага стэпу». Мэта міжнароднага выставачнага праекта – пазнаёміць замежнага гледача з культурнай спадчынай Вялікага стэпавага пояса Еўразіі эпохі ранняга жалеза.

На выстаўцы прадстаўленае сакскае золата эпохі ранняга жалеза VII – III стст. да н.э. У 1969 г. у кургане Ісык за 50 км на ўсход ад г. Алматы археалагічная экспедыцыя знайшла пахавальную камеру з сакскім правадыром. Усе ўпрыгажэнні касцюма і галаўнога ўбору правадыра ляжалі некранутымі ў той паслядоўнасці, у якой яны былі нашытыя на адзенне. Гэта дало магчымасць узнавіць унікальную мадэль «Чалавека ў залатым адзенні». Адзенне сакскага правадыра ўпрыгожвае складаная, поўная гармоніі кампазіцыя з бляшак з выявай жыўляў, раслінных матываў і геаметрычных фігураў. Усе яны з'яўляюцца творами мастацтва і належаць да помнікаў скіфа-сібірскага стылю. Пахаваны ў кургане воін (па некаторых меркаваннях – жанчына) сапраўды быў «залаты». У пахавальнай камеры археолагі знайшлі 4 800 упрыгожванняў. Пасля фараона Тутанхамона гэта найбольшая колькасць залатых предметаў, знойдзеных у могільках.

людзмі. Слухачамі праграмы сталі супрацоўнікі тэрытарыяльных цэнтраў абслугоўвання насельніцтва Магілёўскай і Мінскай абласцей. У снежны курсы стануць даступнымі для ўсіх, хто хоча атрымаць новую спецыяльнасць, і для родзічаў цяжкахворых і пажылых людзей.

✓ 29 лістапада ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя кнігі «Грошы і таямнічы кошык». Кніга ўбачыла свет у выдавецтве «Адукацыя і выхаванне» і з'яўляецца сумесным творчым праектам рэдакцый часопіса «Вясёлка» і Беларусбанка. У падзагаловку значыцца «Азбука фінансавай граматыцы ад Беларусбанка».

Экспазіцыя, прысвечаная 70-гадзю балетмайстра, уключае здымкі, на якіх харограф паказаны ў час працы над пастаноўкамі і па-за сцэнай, а таксама афішы замежных спектакляў, над якімі працаваў В. Елізар'еў. Пад час адкрыцця выстаўкі майстар падараваў яе з усімі экспанатамі Му-

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

Цяпер распрацоўваюцца брэндавыя выявы, прысвечаныя Смілавічам, якія перададуць уладам, і нейкія стануць афіцыйнымі сімваламі паселішча. Праўда, з усіх прадэманстраваных эскізаў ніводзін не ўтрымлівае беларускай мовы, якая ўсё ж родная на гэтых землях са старадаўніх часоў – мясцовыя татары і яўрэі (не кажучы ўжо пра беларусаў) ніколі не грэбавалі ёй... (Зрашты, пад час усіх мерапрыемстваў беларуская мова гучала толькі з вуснаў перакладчыка кіраўніка Прадстаўніцтва Еўрасаюза ў Рэспубліцы Беларусь Андрэа Пубарты. То як жа дабавіцца павагі ад гэтых, калі самі сабе не паважаем?) А далей у планах грамадскасі пераўтвар-

Трапяткі сакрэт у сэрцы Еўропы

Санака Самарасінха

Расія – з сярэдняй. Калі я пачынаў тут сваю працу 5 гадоў таму, не было разумення вялікага патэнцыялу агратурызму ў вашай краіне. Цяпер спрыяе турызму дазвол на бязвізавае наведванне краіны на 5 дзён для тых, хто трапляе паветраным шляхам, праз аэрапорт; спадзіемся, неўзабаве стане 10. Думаецца, будзе падобны дазвол і для турыстаў, якія едуць чыгункою або аўтобусам. Апроч гасціннасці, якую мы бачым у гарадах, гарадках і вёсках краіны, якая стала своеасабліва візітоўкаю, патрэбна заняцца паслугамі, сервісам. І тут немалаважны момант – наладзіць камунікацыю між людзьмі. Трэба думаць не толькі пра турыстаў, якія прыбываюць з Расійскай Федэрацыі, былых савецкіх расульчых, неабходна, каб тыя, хто аказвае турыстычныя паслугі, вывучалі замежныя мовы. Хачу прывесці прыклад майх сучаснікаў са Шры-Ланкі. Усе размаўлялі па-англійску, потым пачалі гаварыць па-нямецку, пасля па-карэйску, па-кітайску, цяпер многія размаўляюць па-руску... Такім чынам, яны пачынаюць вучыць мову тых турыстаў, якія масава прыязджаюць. І неабходна надаць вялікую ўвагу брэндаванню і маркетынгу. Пра тэматычны брэнд. Ім можа стаць, напрыклад, пэўная гістарычная тэма. А таксама – для аматараў прыроды, тэма для, напрыклад, аматараў музыкі, бо тут нарадзілася шмат выдатных кампазітараў, для аматараў жывяпісу... Гэта першы варыянт. Другі – распрацоўка турыстычных маршрутаў. У краіне маецца шмат адметнасцяў, таму яднаем кропкі на мапе – праводзім турыстычны маршрут па іх. У вас ёсць надзвычай прыгожыя мясціны (лсы, азёры, пэрквы, паселішчы, а там жывуць цудоўныя людзі). Але тут варта казаць і пра сумнае: прыгожыя помнікі развальваюцца, мясціны прыходзяць у запустенне – усё праз брак фінансаў. Часамі я вандрую па Беларусі на веласіпедзе і заўважаю, што ў пэўных мясцінах, якія маюць ту-

рыстычны патэнцыял, не пракладзены маршруты. І турысты наўрад ці самі збочаць на дзясяткі кіламетраў з вялікага тракту, каб паглядзець канкрэтнае месца, канкрэтную царкву. Але калі мы распрацуем маршрут і правядзем турыстаў па іншых цікавых мясцінах (а яны ёсць!), то будуць прыязджаць новыя турысты. А як працяг – новыя крыніцы прыбыткаў, будзе патрэба ў мясцінах адпачынку, у рэстаранах, у закусачных... Людзі таксама могуць аб'ядноўвацца, каб праводзіць розныя культурныя мерапрыемствы. Па аналогіі тое ж можна зрабіць на адрэзку ад Мінска да Смілавічаў – адлегласць невялікая. Калі аб'яднаць розныя кропкі, можна чакаць рост прытоку турыстаў. Варта на гэтым засяродзіцца. Тут не трэба абмяжоўвацца сувязямі на ўзроўні свайго раёна, варта выходзіць на прадстаўнікоў Мінскага раёна (частка маршрута знаходзіцца ў гэтай адміністрацыйнай адзінцы), Магілёўскай вобласці (шаша, што праходзіць паўз Смілавічы, яднае сталіцу і Магілёў). Такім чынам, давайце з'яднаем кропкі між сабою, а нашы дзеячы міжнароднай супольнасці дапамогуць з'яднаць кропкі па ўсім свеце.

Варта думаць, выступаючы пачулі, бо ў слове ў адказ намеснік старшыні райвыканкама па сацыяльнай сферы Ала Шахоцька адзначыла важнасць удзелу ў конкурсе мясцовых ініцыятываў, што фінансуецца Еўрасаюзам і ажыццяўляецца ПРААН, бо гэта дазволіла аб'яднацца ў супольнасць і рэалізаваць даўно задуманыя праекты. Месяц таму тут адчынілі майстэрню па дрэваапрацоўцы, дзе дзеці і дарослыя далучаюцца да традыцыйнага мастацтва рызбы па дрэве. Пад час прэз-тура можна было пабачыць другі («Павышанне турыстычнага патэнцыялу г.п. Смілавічы») і трэці (адкрыццё музычнай гасціўні С. Манюшкі) праекты.

– І сённяшнія мерапрыемствы з іх правамоў, настаўленямі дазваляюць задумацца, як нам рухацца далей, – сказала намеснік старшыні райвыканкама. – Сёння ў нашых галовах нараджаюцца новыя ідэі. Мы пабачылі, што калі над вырашэннем пэўнай праблемы ў рэгіёне працуюць супольна, то гэта становіцца не толькі праблемай мясцовай улады. Падключваюцца мясцовыя жыхары, грамадскія арганізацыі, бізнес-партнёры...

Сапраўды, адкрыццё музычнай гасціўні – адзін з прыкладаў таму. Яшчэ нядаўна гэта было старое, нікому не патрэбнае памяшканне. А цяпер, як зазначыла дырэктар школы мастацтваў Чарвенскага раёна Галіна Прышывалка, тут будзе магчымаць

Выхаванкі Чарвенскай дзіцячай школы мастацтваў Юлія Баброўская і Яна Памака

рыць Смілавічы ў своеасаблівы арт-гарадок (або, больш да месца, арт-мястэчка, мастацкае мястэчка?), дзе б былі музеі, пастананна праводзіліся пленэры, выстаўкі, магчыма, фестывалі.

Слухаючы аб зробленым і аб планах, А. Віктарын адзначыла:

– Я заўсёды кажу, што вам варта паказаць праз сваю дзейнасць, чаго можа дасягнуць Беларусь. Паводле адукацыі і гісторыі, і вельмі прыемна, што вы ўшаноўваеце сваю культурную спадчыну. Культура адыгрывае вялікую ролю ў жыцці любога грамадства. Культура стварае працоўныя месцы. Культура дазваляе людзям адчуць сваю нацыянальную ідэнтычнасць, што неабходна кожнаму народу, кожнай нацыі. Культура дазваляе павялічыць прыток турыстаў. І вельмі важны момант: культура спрыяе эканамічнаму развіццю. 237 ініцыятываў былі падтрыманы ў рамках праекта падтрымкі мясцовых ініцыятываў. Саме лепшае, што мы можам зрабіць – дапамагчы вам рэалізаваць вашыя ўласныя ідэі. Я ўдзячная мясцовым уладам, якія здольныя працаваць разам з грамадзянскімі супольнасцямі, з грамадскімі арганізацыямі.

Яе падтрымаў і пастаянны прадстаўнік Праграмы развіцця ААН (ПРААН) у Бела-

русі Санака Самарасінха. І даў колькі парадаў з уласнага досведу, якія, думаецца, прыдадуцца не толькі ў Чарвенскім раёне. Давайце паслухаем высокага госця:

– Калі мы ездзілі па розных мясцінах Беларусі, сустрэкліся з людзьмі, і звярнуў увагу, што тут праект краўдзі-розу і душы беларусаў. Увогуле ж, Беларусь застаецца самым трапяткім сакрэтам у Еўропе. Я заклікаю раскрыць яго, і мы паступова дабіваемся гэта зрабіць. Часопіс «National Geographic. Travel» летас даў краіне першае месца ў сферы агратурызму. Сёння яна стала турыстычнай дэспынацыяй з нізкай рызыкай (на ўзроўні ФРГ), у той час як

Намеснік старшыні Чарвенскага райвыканкама Ала Шахоцька (справа) перадае «Кнігу ганаровых гасцей» дырэктару Чарвенскага раённага краязнаўчага музея Алене Забаронак

Выступае ансамбль скрыпачоў Смілавіцкай дзіцячай школы мастацтваў

не толькі слухаць творы геніяльнага земляка ў запісе, але і выконваць іх, а супрацоўнікі Чарвенскага краязнаўчага музея змогуць не толькі раскаваць пра кампазітара, але даць магчымаць пачуць жывую музыку класіка.

Таму хочацца верыць словам, якія гучалі з вуснаў розных людзей, што «рыхтуючыся да адкрыцця, мы сталі камандаю адзінадумцаў, і цяпер гатовыя ісці далей».

Уладзімір ПУЧЫНСКІ
Фота
Ігара АДАМОВІЧА,
г. Чарэнь

Слова, якое гучыць моцна...

Сёлета на ўсёй краіне святкуецца 500-годдзе Бібліі, надрукаванай Францыскам Скарынам. Значнасць гэтай падзеі для лёсу нашай Бацькаўшчыны складана пераацаніць. Пэўныя паступаткі са Святога Письма ўвайшлі ў той час у заканадаўства нашай дзяржавы, а ўся краіна перажыла вялікі ўздым як у духоўным, так і ў эканамічным плане.

Памятаючы пра гэта, некалькі евангельскіх цэркваў Гомеля аб'ядналі свае намаганні ў падрыхтоўцы да святкавання юбілею, на які запрашалі ўсіх жыхароў горада. Урачыстыя вечарыны адбыліся з 17 па 19 лістапада ў Цэнтры інклюзіўнай культуры.

Арганізатары падрыхтавалі шмат цікавага. Так, на адкрыцці ўсе ахвочыя мелі ўнікальную магчымасць надрукаваць сабе старонку з Бібліі так, як гэта рабіў сам Скарына. Увесь час працавала выстаўка старых асобнікаў Бібліі, а таксама сучаснай хрысціянскай літаратуры.

У праграме акрамя спазнаваўчых лекцыяў на гістарычную і біблейную тэматыку былі запланаваныя выступы харавых і

вакальна-інструментальных музычных калектываў, удзел хрысціянскага аркестра народных інструментаў. У суботу аматарская тэатральная моладзевая суполка прапанавала спектакль «СЛОВА, якое гучыць моцна...».

На памяць пра ўдзел у свяце можна было зрабіць фотаздымак у адмысловай фотазоне ў вобразе самога доктара Францыска.

500-годдзе беларускай Бібліі – гэта куды больш, чым проста дата, звязаная з кнігадрукаваннем, лічачы арганізатары. Таму і запрасілі гамлячынаў разам адсвяткаваць знакавую падзею ды яшчэ раз асэнсаваць той унёсак, які зрабіла Біблія для развіцця нашай краіны ў мінулым, а таксама паразважаць пра яе значэнне ў сённяшні час.

Паводле інфармацыйнага партала krynicka.info

Генадзь БУРАЎКІН

Скарына

*Кожная птушка ў сваё гняздо вяртаецца з выраю.
Кожны бадзга-звер знаходзіць сваю бярлогу.
Кожная рыба свайго трымаецца віру.
Дык ці ж магу я забыцца матчынага парогу?*

*Кожная краска ўсцялае сваю сцягу паляваю.
Кожнае дрэва скідае ліст свайму долу.
Кожная пчолка прыносіць мёд у свой вулей.
Дык ці ж я мог сваіх кніг не прынесці дадому?*

*Шмат я па свеце прайшоў, шукаючы ўдачу,
Многа пабачыў.
Ды вочы былі сухія.*

*А тут мямоволі ўсцешана плачу,
Ледзьве здалёку ўгледжу купал Сафіі.
Мне віначэрні Падуі, Кракава, Прагі
З сонечным сокам кубкі падносілі залатыя,
Ды не маглі наталіць яны смагі*

*Так, як звычайны карэц,
калі чэрпну маёй Палаты я.
Мне саладзейшыя самыя
ветры з Дэвіны баравыя*

*І пльэтагонскіх кастроў пайночны куродым.
Калі ў далёкіх краях на мяне зайлялі правы,
Я*

*Паўтараў, што са слаўнага Полацка родам.
Ты мне, мой горад, даруй,
што цяхае імя Францішка*

*Я змяніў на нянаскае, гучнае імя Георгій.
Радзімы ж сваёй не мяняў, як нацельны крыжык.
Ад мовы сваёй не адрокся ні ў шчасці, ні ў горы.
Мэту маю і надзею, пакуту маю і трывогу, –
Злітар, як з кропелек поту, збіраў я свае першадрукі
Не для цароў вецаносных, абраннікаў Бога,
А для цябе,
светласэрцы мой люд чарнарукі.
Як я хацеў,
каб ты вольнасці здолеў напіцца,
Каб пасяліў назаўсёды ў хацінах асвету,
Вокладкі кніг расхінуў – як адчыніў акніцы –
І падзівіўся бязмежу і мудрасці свету.
Не дзеля гучнага імя і нейкай дзівацкай фатыгі –
Дзеля дабра твайго выбраўся я ў шлях далёкі.
І як на плошчах палілі ў кастрах мае кнігі,
Хіба табе, мой народ, не балелі апёкі?..
Я каралеўскі батанік і лекар.
І знаю:
няма таго зеляя,
Што хоць на міг ад тугі па Айчыне вылечвае.
Ды і ў грудзях маіх, можа, не сэрца – вузельчык
З роднай зямелькаю, цёплай і вечнаю...*

Не шукайце красу за морам

Львоў 1960-х гадоў. Цяпер на вуліцы Драгаманова існуе Музей украінскага мастацтва. А я ў твае часы з дазволу ўдавы Іларыёна Свянціцкага Аннісі Мацвееўны з вялізнага стала, запуюненага беларускімі старадрукамі (каля сотні кніг з дваццаці друкарняў) асцярожненька браў нашыя нацыянальныя святыні, фатаграфаву вокладкі, старонкі кніг з аздабамі гравюраў... Гэта былі пярыліны з так званых Беларускага аддзела напачатку Царкоўнага, а потым Нацыянальнага музея, створанага І. Свянціцкім з ініцыятывы мітрапаліта Андрэя Шэптыцкага. Будзем удзячныя і Івану Луцкевічу з Вільні за дапамогу, бо ўжо ў 1908 годзе І. Свянціцкі пісаў, што Беларускаму аддзелу існуе. Запрашаю

віртуальна прабежчыся вокам каля сімвала Львова (на ўваходзе вас сустрэне скульптура Льва), зазірнуць на старонкі даследаванняў І. Свянціцкага. Не даводзілася вам бачыць зычанага старонкі пражскіх выданяў Скарыны і дамаляваныя руплівай рукою невыяўныя гравюры? Не трэба ехаць за моры-акіяны і вышукваць рытэты. Вунь Статут ВКЛ з пячаткай уласніка! Паглядзіце на кнігі з друкарні пана Марціна Кухты.

Там, у Львове, які ахрысціў мяне на беларуса яшчэ ў далёкіх 1960-х, складаліся першыя выгукі для верша «Малітва Скарыны»:

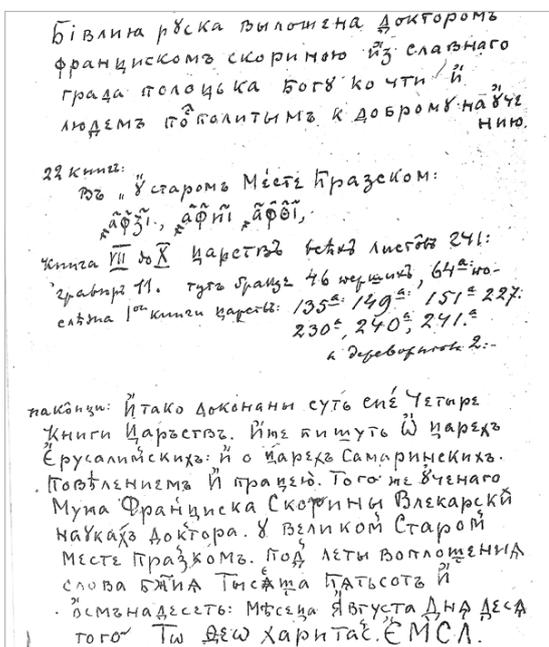
Во гэтак сама як дзічына на далыні выбегла лужок,

Іларыён Свянціцкі

а прызнае сваё лаўжо;
як птушачка: з-пад аблачыны палі, разлогі аглядае,
а ведае сваё гняздо
ў траве высокай і густой;
як рыба: ў чарадзе гуляе,
плыве да берага чужога,
а чуе родныя віры;
як пчолы: ў полі да пары,
а ворага ля іх парога,
вулей баронячы, зваююць;
таксама й людзі: да зямлі,
дзе ўзгаданыя былі,
дзе Бог ім сэрцы акрыліў, –
любоў вялікую мілююць.

Сяргей ПАНІЗЬНІК

Аўтограф на Бібліі І. Свянціцкага

Тытульны аркуш Статута ВКЛ

Выстаўка памяці мастака і педагога

14 лістапада ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі Беларускага саюза мастакоў (Палацы мастацтва) адбылося адкрыццё выстаўкі памяці мастака і педагога Юрыя Гаўрына (1943 – 2016 гг.), які пакінуў пасля сябе не толькі творчую спадчыну, якой ганарыцца Беларусь, але і ўдзячную памяць прыхільнікаў яго таленту, а таксама шматлікіх студэнтаў Беларускага інстытута сучасных ведаў імя А.М. Шырокава, дзе ён выкладаў (быў прафесарам) жывапіс і малюнак цягам 13 гадоў.

Юрый Васільевіч быў надзелены вельмі каштоўным талентам душэўнай дабрывы, мударасці ва ўзаемазнах з калегамі і

сябрамі, талентам самаахвярнай любові да блізкіх, дзяцей і ўнукаў.

Мастак нарадзіўся ў самы разгар вайны ў Самаркандскай вобласці, але па волі лёсу апынуўся ў Беларусі, якая стала для мастака другой радзімай; тут ён жыў і працаваў з 1948 г. да свайго апошняга дня.

Цяжкія пасляваенныя гады, маленства і юнацтва сп. Гаўрына звязаныя з мястэчкам Дуброўна, адкуль пачынаўся шлях майстра ў мастацтва. Прафесійную адукацыю атрымаў у Мінскім мастацкім вучылішчы (1966 г.) і Беларускім тэатральна-мастацкім інстытуте (1972 г.)

З 1965 г. Ю. Гаўрын удзель-

нічаў у рэспубліканскіх і міжнародных мастацкіх выстаўках – у Бельгіі, Італіі, Аўстрыі. З 1978 г. сябра Беларускага саюза мастакоў.

Яго творчасць разнастайная і па манеры выканання, і паводле тэматыкі. У экспазіцыю выстаўкі ўключаныя жывапісныя творы, што захоўваюцца ў фондах Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў, іншых музеяў нашай краіны, а таксама ў сям’і мастака.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ, г. Мінск

З надзальвянскіх цудоўных дуброваў...

У кастрычніку ў выдавецтве «Гродзенская друкарня» выйшаў у свет зборнік вершаў і прозы «Давясёлкі» астравецкай пісьменніцы Таісы Сямёнавай (дзявочае прозвішча Бушык). Каларытнае слова, што паслужыла загаловам кнігі, зацікавіла мяне, як і іншых аматараў літаратуры. Са зборніка даведаўся, што слова азначае вяселле, якое адбываецца другі раз: спачатку ў горадзе, потым у вёсцы, ці наадварот.

Імя Таісы Сямёнаўны звязанае з рэдакцыяй газеты «Астравецкая праўда», дзе яна чвэрць стагоддзя працавала адказным сакратаром, намеснікам рэдактара, а пасля выхаду на заслужаны адпачынак – стылістычным рэдактарам.

Я трымаю ў руках невялічкі зборнік Т. Сямёнавай «Давясёлкі», зместам якога хочацца падзяліцца з чытачамі газеты.

Што хвалюе паэтку? Некалькі твораў яна прысвяціла самаму дарагому чалавеку – маці, якая рана пайшла з жыцця. Кранае да глыбіні душы яе верш «Успамін», вось радкі з яго: «Лёс матулі маёй – // Як рудое, кастрыстае зрэб’е, // Што не лашчыць – дзярэ, // Не даючы зайсціся ў слязах. // Выў кароткі той лёс – // Ён дачасна закончыўся ў небе, // І сапрэў у суювах // Недаटकаны дачушцы пасаж...».

Паэтка нарадзілася на Зэльвеншчыне, і аб родным куточку з любоўю апавядае ў вершах «Малая радзіма», «Хата вокнамі ў жытці», «Бяроза ў баць-

каўскім двары». У адным яна піша: «Дзе мае карані? // У надзальвянскіх зялёных дубровах. // Скуль дарогі бягуць? // З ваўкаўскае Шведскай гары».

Прыцягальная ў паэзіі паэтка і лірыка: каханню яна прысвяціла вершы «Па сцяжынках каханання першага», «Шансон», «Туманны ранак». Зачараваннем дыхаюць вершы паэтки, прысвечаныя восені («Восень», «Кветкі поз-

най восені»), зіме («Зімовы вечар», «Зіма», «Калыда»), вясне («Блакітнавокая вясна»). Верш «Каля Вечнага агню» паэтка прысвяціла байцам Савецкай арміі, якія прынеслі нам Перамогу: «Уздоўж крывавых франтавых дарог // Мільёны паляглі, іх душы – з Богам... // Ды самых мужных нам Гасподзь збярэ, // Каб на плячах прынеслі Перамогу».

www.ostrovets.by

Т. Сямёнава (злева) дае аўтографы

Анатоль БУТЭВІЧ

Рэфлексія Максіма Багдановіча

Во дзёнік мой,
У ім мае мітрэнгі
І мук душэўных сховы.
Ці прачытае хто калісьці іх?
Не для чужога вока
Раскрыліў я душу
І развэрэдзіў сэрца.
Не зайздрасці людской
Аголенныя нервы праглі.
Бунтоўная душа не сплямлена
Вязмежжам похаці,
Што засланяе розум
І моц пачуццяў цьмемень.
Чужое вока не зайважыць тут маны.
Бо праўда ўсе,
балюча перажытае,
маё...

Але і праўда шчырая не для чужых вушэй.
Нявымаўлены боль душы,
Няспраўджаная мара пра сям’ю.
Мілосьці час не надыйшоў.
Нецалаванасць губ дзівочых
Тугою сэрца кроць...
Спакою не дае
Паклічны сум дачушкы мець
Альбо сынка –
Максімавай прадоўжыць справы...
Не растварыцца каб,
Не спрахнуць ў паняверцы,
Не страціць след між зорак хісткіх
У Сусвеце...
Калі каханні брак наляе,
Дык хоць паро гусінае хай зведзе яго,
Хай сплямленай не будзе марна шмат паперы.
Во дзёнік мой,
А ў ім – такія вось
Мае
Нязбытныя намеры...

Даўно няма сярод нас Максіма. Але коні ягонай «Пагоні» ўсе лятуць і лятуць – за намі, з намі, перад намі... Бо «старадаўняй літоўскай пагоні – не спыніць, не разбіць, не стрымаць...».

9 снежня – Дзень нараджэння паэта. Памятаем...

Таіса Сямёнава яшчэ і выдатны празаік. Яе апавяданні «Давясёлкі», «Ганька», «Бяссонніца» прысвечаныя так блізкай ёй вёсцы і яе жыхарам. Амаль усё жыццё гэтай жанчыны звязанае з журналісцкай дзейнасцю – працавала ў раённых газетах Ліды, Ваўкаўска, Воранава. Але менавіта ў «Астравецкай праўдзе» ў яе раскрыўся талент не толькі выдатнай журналісткі, але і паэтки ды празаіка. Яе творы друкаваліся не толькі ў астравецкай «раёнцы», але і ў газеце «Звязда», у часопісе «Полымья», у альманаху «Галасы», што выдавала «Гродзенская праўда». А ў 2008 годзе яна стала лаўрэатам прэміі Гродзенскага аблвыканкама імя А.І. Дубко «За дасягненні ў галіне культуры і мастацтва».

16 лістапада ў чытальнай зале Астравецкай раённай бібліятэкі адбылася прэзентацыя кнігі Таісы Сямёнавай, якая сабрала шмат прыхільнікаў яе паэзіі і наогул аматараў паэтычнага слова Астравеччыны, маляўнічага краю, звязанага з жыццём і творчасцю Іосіфа Гашкевіча, Казіміра Свяяка, Адама Мальдзіса... Трэба адзначыць, што ў сваёй пісьменніцкай дзейнасці аўтар знайшла падтрымку галоўнага рэдактара «Астравецкай праўды», сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі Ніны Рыбік, якая напісала ўступ да зборніка «Давясёлкі».

Дадам, што кніга выйшла невялікім тыражом – усяго 150 асобнікаў. Таму тыя, каму пашчаслівіць набыць яе, будуць узнагароджаныя чароўнай паэзіяй і прозай Т. Сямёнавай. Спадарожнага ветру ў вашы творчыя ветразі, паважанае Таіса Сямёнаўна!

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск

Георгіеўскія кавалеры Заходняй Беларусі: біяграфічны астапіс

У нашым летпісе мы сабралі біяграфічныя звесткі пра кавалераў чатырох Георгіеўскіх крыжоў – ураджэнцаў Брэсцкай і Гродзенскай абласцей, а таксама беларусаў Падляшша, якое цяпер уваходзіць у склад Польшчы. Многія імёны дагэтуль застаюцца малавядомымі шырокаму колу чытачоў, а іх біяграфіі, на жаль, утрымліваюць даволі сціслыя звесткі пра салдатаў і малодшых афіцэраў Расійскай Імператарскай арміі, якія вызначыліся ў баях руска-японскай і Першай сусветнай войнаў. Пошукі вяліся па айчынай энцыклапедычнай літаратуры, раённых кнігах «Памяць», найноўшых выданнях расійскіх даследчыкаў і ўдакладняліся па рэсурсах інтэрнэту.

Брэсцкая вобласць

Аўдзейкін Аляксей Фёдаравіч

У першакрыніцы прозвішча перададзенае на рускай мове так: Авдейкин. Мяркуем, што яно гучала першапачаткова так: Аўдзейчык (паруску Авдейчик).

Нарадзіўся ў 1887 г. Месца нараджэння: Гродзенская губ., Ваўкавыскі пав., Зельзінская вол., в. Галоўчыцы [Брэсцкая вобл., Пружанскі р-н, Зеляноўцкі с/с, в. Галоўчыцы (у першакрыніцы скажона: с. Половчино, Зеландинской вол., Волковскога уезда, Гродненской губ.)].

Прызваны на вайсковую службу ў 1909 г. і залічаны ў 189-ы пяхотны Ізмаільскі полк. Удзельнік Першай сусветнай вайны. Падпрапаршчык звыштэрміновай службы.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў.

Далейшы лёс не высветлены.

Гаранюк Максім Пятровіч

Гады жыцця невядомыя. Месца нараджэння: Гродзенская губ., Кобрынскі пав. (магчыма, в. Астромічы Каралеўскай, в. Астромічы Шляхецкія ці аднайменныя ваколіцы; цяпер – в. Астромічы, цэнтр Астроміцкага с/с Кобрынскага р-на).

Удзельнік Першай сусветнай вайны. У 1914 г. – фельдфебель 4-й роты 2-га стралковага лейб-гвардыі Царскасельскага палка. 7 лістапада 1915 г. нададзены чын падпрапаршчыка. У далейшым за баявыя аднакі атрымаў чын прапаршчыка.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў; Георгіеўскія медалі 3-й і 4-й ступеняў.

Георгіеўскім кржам 4-й ступені ўзнагароджаны за наступны падзвіг: «По заняты ротой последней стрелковой позиции для подготовки огнём удара в штыки, несмотря на сильнейший пуле-

мётный и ружейный огонь противника с дистанции 150 метров выше означенные нижние чины вызвались охотниками доставить из батальонного резерва патроны с явной опасностью для жизни, что и выполнили с успехом».

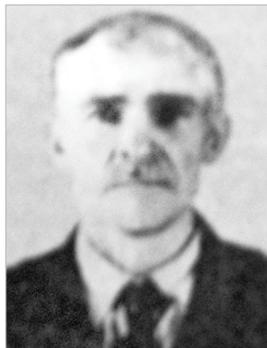
Георгіеўскім кржам 3-й ступені ўзнагароджаны за наступны падзвіг: «Вызавшись охотником, с явной личной опасностью, несмотря на губительный артиллерийский, пулемётный и ружейный огонь, доставил точные сведения о расположении неприятельских окопов, что дало возможность выбить противника из занимаемых им окопов».

Георгіеўскім кржам 2-й ступені ўзнагароджаны за наступны падзвіг: «В 1 час дня 7 июля 1915 г., когда противник, ведя сильную артиллерийскую подготовку, бросился в атаку на левый фланг соседней роты и на левый вверенной мне полуроты, перерезав проволочное ограждение, дошёл до окопов 2-й роты, он воодушевил стрелков, кинулся в контратаку и отбил яростную атаку противника».

Далейшы лёс не высветлены.

Збарашэўскі Антон Цэзаравіч

Нарадзіўся 15 (28) сакавіка 1888 г. Месца нараджэн-

Антон Збарашэўскі

Вядома, прыведзены ніжэй спіс кавалераў зусім не поўны і будзе паступова дапаўняцца новымі і новымі імёнамі. Перш чым прадставіць біяграфіі кавалераў, хацелася б звярнуць увагу паважаных чытачоў на наступную акалічнасць. Біяграфіі шмат каго з герояў, што будуць прыведзеныя ніжэй, падаюцца са спасылкай на раённыя кнігі «Памяць», у якіх ветэраны пазначаны проста як поўныя Георгіеўскія кавалеры. Але ж невядома, ці атрымалі яны поўны георгіеўскі бант ці толькі чатыры крыжы і адзін-два медалі, таму мы распавядзем спачатку пра кавалераў чатырох (уключаючы заўяленых як поўныя Георгіеўскія кавалеры) і асобна трох Георгіеўскіх крыжоў.

Мінская губ., Пінскі пав., Плотніцкая вол., сяло ці ваколіца Плотніца (Брэсцкая вобл., Столінскі р-н, в. Плотніца, цэнтр Плотніцкага с/с).

Прызваны на вайсковую службу ў 1908 г. і залічаны ў склад лейб-гвардыі Праабражэнскага палка. Удзельнік Першай сусветнай вайны. Малодшы, затым – старшы унтр-афіцэр.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў; Георгіеўскія медалі «За храбрасць» (дакладная колькасць невядомая); медалі «У памяць 100-годдзя Айчынай вайны 1812 года», «У памяць 200-годдзя бітвы пры Гангуце».

Георгіеўскім кржам 2-й ступені ўзнагароджаны за наступны падзвіг: «В бою 15.07.1916 г. у д. Райместо, командуя разведчиками, и, несмотря на ураганный огонь противника, выдвинулся к его проволочным ограждениям и, потеряв большую часть подчинённых, остатки задержал у проволочки».

У час лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. уліся ў рады рэвалюцыйнага атрада. Удзельнік кастрычніцкіх падзеяў таго ж года і штурму Зімянга палаца. У 1919 г. вярнуўся з Петраграда (цяпер – Санкт-Пецярбург) у родную вёску, дзе да канца сваіх дзён працаваў на сельскай гаспадарцы.

Памёр 27 снежня 1952 г. Пахаваны на могілках у в. Асавага суседняга Відзінборскага с/с.

Кабарыха Мікалай Антонавіч

Нарадзіўся каля 1894 г. Месца нараджэння: Гродзенская губ., Брэсцкі пав., Жыціцкая вол., в. Арэпічы (Брэсцкая вобл., Жабінкаўскі р-н, Сцяпанкаўскі с/с, в. Арэпічы).

Рана застаўся без бацькі, выходзіўся маці і старэйшым братам Васілём. Жыццё было цяжкае, і дзеці як маглі дапамагалі маці. Васіль Каба-

Мікалай Кабарыха

рых яшчэ ў маладосці далучыўся да рэвалюцыйнай дзейнасці, у 1905 г. быў прыняты ў рады РСДРП(б). Менавіта ён аказаў вялікі ўплыў на маладшага брата Мікалая.

З пачаткам Першай сусветнай вайны прызваны ў армію па ўсеагульнай ліпеньскай мабілізацыі і неўзабаве з маршавай ротай адпраўлены на фронт. Неаднаразова паранены і кантужаны. На перадавой зведаў моцны ўплыў рэвалюцыйна настроеных салдатаў. Неаднойчы Мікалай Антонавіч трапляў у цяжкія, безвыходныя сітуацыі, але заўсёды вызначаўся храбрасцю і смеласцю, захапіў некалькі «языкоў». За мужнасць, адвагу і доблесць у імя Айчыны ён быў узнагароджаны чатырма Георгіеўскімі кржамі. Яму павялічылі жалаванне, надалі чын старшага унтр-афіцэра. На пытанне камандзіра палка «Чаго жадаеш, герой?» мужны салдат адказаў: «Дазвольце прасіць аб адпраўцы майго жалавання родным». У далейшым стаў камандзірам узвода.

У час грамадзянскай вайны добраахвотна ўступіў у рады Чырвонай Арміі: начальнік каманды пешых разведчыкаў 464-га стралковага палка. Змагаўся супраць нямецкіх і польскіх інтэрвентаў у Беларусі і Украіне, супраць войскаў Дзянікіна і Урангеля, атрадаў Махно. Вызначыўся ў баях за Кахоўскі плацдарм на Дняпры (цяпер на поўдні Украіны) 1-2 ліпеня 1920 г. У жорсткім баі з афіцэрскамі часямі Маркаўскай дывізіі полк страціў амаль увесь камандны састан і вялікую колькасць радавых, але ўсё-такі заняў Малу Кахоўку. 2 ліпеня праціўнік з новымі сіламі выбіў чырвонаармейцаў з Вялікай Кахоўкі і адкінуў іх да гаці на рацэ Конка. Камандзір 464-га палка В. Каханскі выслухаў данясенне М.А. Кабарыхі і загадаў контратакаваць праціўніка з Малай Кахоўкі. Белагвардзейцы былі адкінутыя да Вялікай Кахоў-

кі. Гэтым самым полк даў магчымасць стралковай дывізіі, якой камандаваў зямляк Мікалай Антонавіч М. Германовіч, утрымаць плацдарм на Концы.

За асабістую храбрасць у баях на Сівашы ў лістападзе таго ж года быў прадстаўлены да найвышэйшай узнагароды маладой Савецкай рэспублікі – ордэна Чырвонага Сцяга. На чале групы чырвонаармейцаў Мікалай Антонавіч ажыццявіў складаны і небяспечны план: пад крывым ночы яны пераадолелі дзевяцівёрставую ледзяную багну заліва Сіваш, забяспечылі праход у дражных зародах для штурмавой калоны і палкоў 52-й стралковай дывізіі, каб нанесці рашучы ўдар па войсках Урангеля. Так дывізія паскоранымі тэмпамі выйшла да Юшунскіх пазіцыяў, што перакрывалі ўваход на Крымскі паўвостраў. Але ў міжзэрнай прасторы полк трапіў пад ураганны артылерыйска-кулямётны агонь праціўніка. І тады вопытны вайн здзейсніў свой падзвіг, што засведзена ў прадстаўленні да ордэна Чырвонага Сцяга: «9 лістапада 1920 года пры ўзяцці палком трэцяй лініі дражных зародаў праціўніка паміж азёрамі Краснае і без назвы ... тав. Кабарыха сабраў рассяняныя часткі палка і, захапляючы чырвонаармейцаў асабістай храбрасцю, кінуўся з ім разам наперад і тым самым дапамог аднавіць становішча на ўчастку палка...».

У гэтым баі Мікалай Антонавіч быў цяжка паранены ў грудзі. З-за доўгіх блуканняў па шпітальных ён так і не змог атрымаць заслужаную ўзнагароду. Пасля заканчэння грамадзянскай вайны звольніўся ў запас на стане здароўя і пераехаў на сталае жыхарства ў г. Добруш (цяпер раённы цэнтр Гомельскай вобл.), працаваў на мясцовай паперовай фабрыцы. У далейшым кіраваў навучальна-баявой падрыхтоўкай раённага савета АСАВІЯХІМА.

Па паклёпніцкім абвінавачванні быў арыштаваны 14 лістапада 1934 г. і неўзабаве загінуў. Рэабілітаваны пасмяротна.

(Па матэрыялах артыкула М. Міцковіча «Разведчык Мікалай Кабарыха» ў кнізе «Памяць» Жабінкаўскага раёна)

Каральчук Сямён Міхайлавіч

Нарадзіўся ў 1885 г. Месца нараджэння: Мінская губ., Мазырскі пав., в. Хорск – цэнтр Хорскай вол. (Брэсцкая вобл., Столінскі р-н, Харомскі с/с, в. Хорск).

Удзельнік Першай сусветнай вайны, фронтавы разведчык.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў. *Констанцін ГАЙДУКОВ, Барыс МАЦВЕЕВ, г. Віцебск*

(Працяг будзе)

Снежаны

11 – Сабалеўскі Аляксандр Аляксандравіч (1942, Жодзіна), архітэктар, аўтар шэрагу праектаў у Мінску і Мінскім раёне, заслужаны архітэктар Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

14 – Беларускі саюз дызайнераў (Мінск; 1987) – 30 гадоў з часу стварэння.

14 – Ражба Іосіф Абрамавіч (1907 – 1995), акцёр тэатра, заслужаны артыст Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

15 – Дуброўскі Віктар Паўлавіч (1927 – 1994), расійскі і беларускі дырыжор, заслужаны артыст Беларусі, народны артыст Расіі – 90 гадоў з дня нараджэння.

15 – Ждан Яўген Іванавіч (1937, Нясвіжскі р-н), графік, жывапісец, тэатральны мастак, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (1998) – 80 гадоў з дня нараджэння.

18 – 31 – Усебеларускі з’езд (Першы Усебеларускі кангрэс; Мінск; 1917), першы ў гісторыі агульнанацыянальны прадстаўнічы форум беларускага народа – 100 гадоў з часу правядзення.

19 – Бурсаў Іван Цярэнцьевіч (1927, Клімавічы), паэт, перакладчык, аўтар шэрагу паэтычных і празаічных зборнікаў, кніг вершаў і казак для дзяцей – 90 гадоў з дня нараджэння.

19 – Выдавецтва «Беларускі Дом друку» (Мінск; 1917), найбуйнейшае паліграфічнае прадпрыемства краіны – 100 гадоў з часу стварэння.

21 – Піццым (сапр. Свірыдаў Пётр Пятровіч; 1887 – 1963), дзеяч Рускай Праваслаўнай Царквы, архіепіскап Мінскі і Беларускі ў 1947 – 1959 гг. – 130 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 44

Уздоўж: 3. Мара. 5. Крокамер. 9. Палка. 10. Тураператар. 11. Чылі. 13. Пемза. 16. Абсяг. 17. Ліра. 18. Ногі. 19. Бераг. 22. Удача. 23. Стыр. 27. Падарожніца. 30. Рыжык. 31. Манголія. 32. Ліха.

Упоперак: 1. Аптэчка. 2. Ула. 3. Матэ. 4. Агат. 5. Клей. 6. Кут. 7. Мір. 8. Рукзак. 12. Лістота. 13. Палуба. 14. Маршрут. 15. Ігліца. 20. Гарэлка. 21. Турызм. 24. Воля. 25. Анёл. 26. Пара. 27. Пан. 28. Дно. 29. Ежа.

У тэатры «Зьніч»

11 снежня будзе ісці лячэны монаспектакль **«Граф Глінскі-Папалінскі»** паводле п’есы Артура Вольскага. Выканаўца Вячаслаў Шакалідо распавядае пра тое, як пасля розных прыгодаў і пры дапамозе разумных паводзінаў ката Максіма хлопец Марцін пераўтварыўся ў графа Глінскага-Папалінскага. А вось ці зрабіўся ён адгэтага больш шчаслівым, і даведаюцца маленькія глядачы.

Увечары старэйшых глядачоў запрашаюць на паэтычны монаспектакль **«Не праклінай, што я люблю»**, пастаўлены паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці» – твора самабытнага, глыбока нацыянальнага і па духу, і па моўных сродках. Н. Гілевіч стварыў сваёсаблівую паэтычную сюіту, дзе гарманічна зніталіся гумарыстычны ноты і пчымлівае музыка каханя, дзе чуюцца напевы роднай зямлі... На сцэне гэта перадаў выканаўца Мікалай Лявончык.

Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. Музычнае суправаджэнне на цымбалах зладзіць Алена Літан.

12 снежня ў Малой зале імя Р. Шырмы Белдзяржфілармоніі будзе ісці паэтычны монаспектакль **«Мне сняцца сны аб Беларусі»**, прымержаваны да 135-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Янкі Купалы. У спектакль увайшлі малавядомыя і ненадрукаваны пры жыцці вершы Купалы, звесткі з яго біяграфіі, дакументы і пісьмы, доўгія гады прыхаваныя ад чытачоў. У спектаклі паэт паўстае не толькі як пасяляр Радзімы, змагар за яе росквіт, але і як чалавек, які асэнсоўвае сваю адзіноту.

Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Кірыла Успенскага (гітара).

13 снежня для самых удзячных глядачоў на сцэне монаспектакль Сяргея Кавалёва **«Анёлахоўнік»** паводле твора французскай пісьменніцы Кармэн Барно дэ Гаштольд **«Малітвы жывёлаў»**. Просьбы розных жывых істотаў да Бога перадаюць анёлы, адзін з якіх стаўся героем спектакля.

Выканаўца – Раіса Астрадавіца – Галіна Дзягілева.

Увечары **14 снежня** адбудзецца прэм’ера монаспектакля **«Мама»** паводле фантастычнай п’есы чэшскага драматурга Карэла Чапэка і вершаў народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна, які ён прысвяціў сваёй маці.

Чым чалавек трымаецца ў жыцці? Што дапамагае яму жыць пад час катастрофы? Толькі сапраўдныя каштоўнасці: сячунванне, надзея, вернасць, абавязак – і любоў, якая застаецца, нават калі нашых родных ужо няма побач. І вось вакол мамы Далорэ збіраюцца яе сыны – урач Ондра, лётчык Іржы, Карэль, Пётр і малодшы Тоні, які піша вершы...

Аўтар інсцэніроўкі, рэжысёр-пастаноўшчык, выканаўца – Галіна Дзягілева. Мастак-пастаноўшчык – Андрэй Меранкоў, кампазітар – Алег Валётнёў.

18 снежня будзе ісці лячэны монаспектакль **«Граф Глінскі-Папалінскі»** паводле п’есы Артура Вольскага. Выканаўца Вячаслаў Шакалідо распавядае пра тое, як пасля розных прыгодаў і пры дапамозе разумных паводзінаў ката Максіма хлопец Марцін пераўтварыўся ў графа Глінскага-Папалінскага. А вось ці зрабіўся ён ад гэтага больш шчаслівым, і даведаюцца маленькія глядачы.

Увечары на сцэне паэтычна-драматычны монаспектакль **«Красёныя жыцця»** паводле паэмы Якуба Коласа **«Новая зямля»** – сапраўднай і надзвычай каштоўнай энцыклапедыі жыцця. Яе глаўны герой Міхал нарадзіўся, вырас і жыў на зямлі, якую не проста разумей і любіў – якой дыхаў, з якой зрадзіўся, якую жадаў назваць сваёй. Але няўмольны лёс накіраваў інашэ... Пяжкай была дарога гэтага чалавека, аднак ён не губляў веры ў яе шчаслівае завяршэнне.

Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Алякс Кашпераў, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

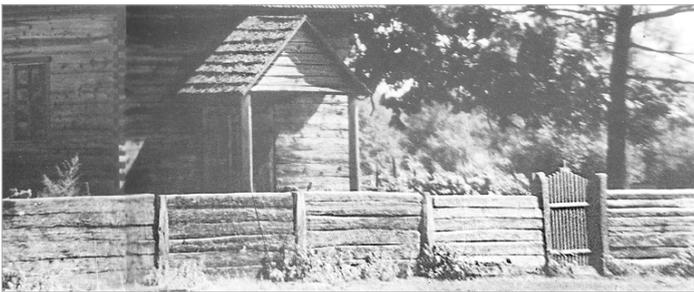
Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАРКАН – 1) тып агароджы з бярвеннаў, закладзеных у шуглы, тое, што і замёт. Здаўна вядомы ў сялянскім і месчачковым будаўніцтве паўсюдна на тэрыторыі Беларусі. Найбольшае пашырэнне меў у зоне бытавання вяночнай забудовы

ПАРКІ КУЛЬТУРЫ І АДПАЧЫНКУ – тып паркаў у гарадах і пасёлках, што з’явіўся ў часы СССР і захаваўся сёння; прызначаны для масавага адпачынку насельніцтва ў спалучэнні з вырашэннем культурна-асветных і лячэбна-аздараўленчых за-

Паркан перад уніяцкай царквой у Рамі (фота С. Бокніга, 1929 г.)

сялянскіх сядзібаў (Віцебшчына, Магілёўшчына і паўночная частка Гомельшчыны). Свабодныя прамежкі паміж пабудовамі закладвалі парканам, утвараючы квадратную ў плане забудову сядзібы; 2) мураваная агароджа вакол царкваў, касцёлаў і іншых культовых збудаванняў.

дачаў. Уваходзяць у сістэму азелення. Планавалася, што будучы адгрываць значную ролю ў выхаванні працоўных, павышэнні іх грамадскай і вытворчай актыўнасці, фармавання высокіх эстэтычных густаў.

Ствараліся паводле рашэння выканкамаў Саветаў народных дэпутатаў

Парк у Гомелі

з улікам колькасці насельніцтва, тэрыторыі, характару планіроўкі населеных пунктаў і прыродных умоваў. Асноваю маглі быць існыя паркавыя масівы, каштоўныя старадаўнія паркі (парк імя Луначарскага ў Гомелі, Кобрынскі парк і інш.), што абумоўлівае неабходнасць асаблівай увагі да іх аховы і рэстаўрацыі. Паводле функцыянальнага прызначэння тэрыторыя парка падзяляецца на асобныя сектары. Відовішчна-масавы прызначаны для арганізацыі сустрачаў, урачыстасцяў, мітынгаў, карнавалаў і інш., размяшчаецца ў цэнтральнай частцы парку, абсталёўваецца трыбунамі, эстраднымі і танцавальнымі пляцоўкамі, месцамі для аркестраў, арэнамі ды інш. атраццёнамі для масавых забаваў. Сектар культурна-асветнай працы ўключае выставачныя павільёны, кінатэатры, чытальні, клубы. У сектары спартыўна-фізкультурных мерапрыемстваў створа-

раныя пляцоўкі для актыўных спартыўных гульняў. Дзіцячы сектар размяшчаюць ізалявана, у больш спакойнай частцы парку са спецыяльным абсталаваннем для дзіцячых гульняў (каруселі, горкі, спічоціны ды інш.). Сектар спакойнага адпачынку ствараецца ў зацішнай частцы парку з маляўнічым прыродным асяроддзем. Для абслугоўвання наведнікаў на ўсёй тэрыторыі парку культуры і адпачынку арганізоўвалася сетка пунктаў харчавання, зацішкаў ад непагадзі, інфармацыі і інш.

У БССР першыя паркі культуры і адпачынку закладзены ў Рэчыцы (1933), Слуцку (1935), Оршы (1937). Найбольшыя ў Гомелі, Віцебску, Мінску (імя 50-годдзя Вялікага Кастрычніка, Перамогі, імя Чэлюскінцаў), Гродне, Наваполацку, Кобрыне, Брэсце.